

Milieujaarverslag 2015

Medisch Centrum Leeuwarden

Drs. O.L. Nooitgedagt-Gudiño, MBA
Coördinator Kwaliteit, Arbo & Milieuzaken
Vastgoedbedrijf - Zorgpartners Friesland

Leeuwarden, juni 2016

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	5
1. PROFIEL MEDISCH CENTRUM LEEUWARDEN (MCL)	6
2. MILIEUDOELSTELLINGEN MCL	7
2.1 Duurzaam Inkoopbeleid	8
2.2 Duurzaam Bouwen	8
2.3 Interne en externe communicatie	9
2.4 Milieucertificering MCL	10
2.5 Duurzaamheid/MVO projecten i.s.m. overheden en kennisinstellingen	10
3. MILIEUWETGEVING	12
4. MILIEUMANAGEMENT/ BHV EN INTEGRALE (BRAND)VEILIGHEID	13
5. RESTSTOFFENMANAGEMENT	14
5.1 Overzicht afvalstromen MCL 2014-2015	15
6. ENERGIEMANAGEMENT	17
6.1 Energiebeleid MCL	17
6.2 Energievoorziening MCL	17
6.3 Energie-efficiency Projecten binnen het MCL	18
6.4 Energieverbruik MCL Jaar 2014/2015	20
7. WATER- EN AFVALWATERBEHEER	22
7.1 Overzicht Waterverbruik MCL	23
7.2 Legionella-preventie	23
8. OVERIGE MILIEUEFFECTEN	24
8.1 Geluidshinder	24
8.2 Luchtverontreiniging	24
8.3 Bodembescherming	24
8.4 Opslag van gassen en gevaarlijke stoffen	25
8.5 Omgaan met en registratie van gevaarlijke stoffen	26
8.6 Helihaven MCL	27
9. ENERGIE-, VEILIGHEIDS- EN MILIEUPROGRAMMA 2016	28
BIJLAGE 1: PROJECTEN IN HET KADER VAN DUURZAAM INKOPEN 2015	29

VOORWOORD

Voor u ligt het milieujaarverslag 2015 van het Medisch Centrum Leeuwarden (MCL). In dit verslag treft u een overzicht aan van onderwerpen en ontwikkelingen op milieugebied die voor onze organisatie van belang zijn. Doel van dit milieuvorslag is een beeld te geven van het Medisch Centrum Leeuwarden als organisatie en de gevolgen van haar activiteiten op het gebied van milieuzorg, duurzaamheid en de samenleving.

Het MCL wil aantoonbare onderscheidende kwaliteit leveren, ook op het gebied van duurzame gezondheidszorg. Zorg die toekomstbestendig is, zowel in ecologisch, economisch als in sociaal opzicht. Wij willen het milieu zo min mogelijk belasten, de zorg betaalbaar houden én een bijdrage leveren aan de maatschappij.

Het Medisch Centrum Leeuwarden is zich bewust van de verantwoordelijkheid die zij heeft tegenover patiënten, bezoekers, medewerkers en de omgeving als het gaat om het milieu. Ons duurzaamheidsbeleid vormt een volwaardig onderdeel van het ondernemingsbeleid.

De directie MCL heeft eind 2015 besloten dat in alle bedrijfsprocessen van het MCL Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) en duurzaamheidsbeleid meer vorm en inhoud moet krijgen. Voor alle disciplines wordt op strategisch niveau een heldere MVO-visie met bijbehorende doelstellingen en KPI's neergezet. Niet alleen op ecologisch gebied maar ook op sociaal en in economisch opzicht. Het is van belang de samenhang tussen deze aandachtsvelden te integreren in het overkoepelend beleid van de organisatie en op te nemen in de planning- en controlcyclus.

MVO krijgt een zwaardere rol in de zogenaamd corporate governance. Integratie van MVO in de bedrijfsvoering draagt niet alleen bij aan de reputatie en de waarde van de onderneming, maar biedt ook concrete aanknopingspunten voor een dialoog met patiënten, verzekeraars en andere belanghebbenden bij het bedrijf.

In oktober 2015 heeft de directie MCL samen met 54 andere partijen de Green Deal 'Nederland op weg naar duurzame zorg' ondertekend. Dit moment markeert de start van een samenwerking tussen de overheid, zorgorganisaties en een groot aantal partijen die zich richten op verduurzaming in de gezondheidszorg.

Begin 2014 nam het MCL voor het eerst het gouden certificaat Milieuthermometer Zorg met Milieukeur in ontvangst. Ook voor het jaar 2015 en 2016 heeft het MCL dit gouden certificaat toegekend gekregen. Bij de laatste audit afgelopen december bleek dat het MCL ruim aan de gestelde criteria voldoet. Het ziekenhuis mag daarmee het officiële keurmerk van de Stichting Milieukeur voeren. Het MCL is het eerste topklinische ziekenhuis dat Milieukeur heeft behaald. Certificering geeft inzicht in het duurzaamheidsbeleid, de milieuprestaties en de duurzame bedrijfsvoering van de organisatie.

Het MCL streeft naar een open communicatie met omwonenden, overheden en andere maatschappelijke groeperingen en instellingen. Dienaangaande maken wij onze inspanningen inzichtelijk via:

- Duurzame energieconcepten, die een overzicht geven van streefdoelen, middelen en maatregelen ter beheersing en beperking van het energiegebruik en het toepassen van duurzame technologieën;
- Een jaarlijks milieuprogramma en milieujaarverslag, waarin getallen op milieugebied worden gepresenteerd en inzicht wordt verschaft in de geleverde prestaties ten opzichte van het milieubeleid;
- Inzicht in het milieubeleid, interne milieuzorg en milieuprestaties o.a. ten behoeve van wet- en regelgeving en de NIAZ (Nederlands Instituut Accreditatie Ziekenhuizen) accreditatie.

1. PROFIEL MEDISCH CENTRUM LEEUWARDEN (MCL)

Het Medisch Centrum Leeuwarden maakt onderdeel uit van Zorgpartners Friesland (ZPF). Het concern bestaat uit drie BV's, de ziekenhuizen MCL en Tjongerschans en Noorderbreedte, met elk een eigen identiteit. Het MCL verleent ziekenhuiszorg in Friesland. De ziekenhuiszorg wordt verleend in het MCL in Leeuwarden en Harlingen. Ook zijn er dialysecentra in Heerenveen en Kollum.

Het MCL is een topklinisch opleidingsziekenhuis en ontwikkelt zich tot regionaal centrum voor medisch specialistische zorg met een aanbod van zorg, diagnostiek, behandeling en ondersteuning.

Het MCL biedt kwalitatief hoogwaardige zorg en staat voor vernieuwing en verbetering van de dienstverlening. Om een zo breed en gevarieerd mogelijk zorgpakket te kunnen leveren, werkt het MCL samen met zorgpartners en zorgverzekeraars binnen en buiten Friesland. Het MCL is een zorgzame, toegankelijke en krachtige organisatie die uiteindelijk maar één doel heeft: haar patiënten het beste geven op het gebied van zorg. Met circa 3600 medewerkers is het MCL één van de grootste zorgaanbieders van Nederland.

Onder kwaliteit wordt in zorginstellingen vooral de kwaliteit van patiëntenzorg verstaan. Door erkenning van de maatschappelijke verantwoordelijkheid dient milieuzorg zich echter ook aan als een primair zorgterrein. De kwaliteit van patiëntenzorg en de kwaliteit van milieuzorg zijn met elkaar verbonden. In dit verband kunnen wezenlijke veranderingen in de kwaliteit van de milieuzorg derhalve alleen maar worden bereikt in samenhang met verbeteringen in de totale kwaliteit van de organisatie.

Het milieubeleid onderhoudt een nauwe relatie met de aspecten ARBO en veiligheid. Diverse processen binnen onze organisatie worden integraal aangestuurd in samenwerking met de KAHM-partners (Kwaliteit, ARBO, Hygiëne en Infectiepreventie en Milieu).

Voor het overleg op ondernemingsniveau, behandelt de Ondernemingsraad (OR) MCL voorgenomen regelingen van de ondernemer inzake veiligheids-, gezondheids- en welzijnsaangelegenheden.

2. MILIEUDOELSTELLINGEN MCL

Het Medisch Centrum Leeuwarden is zich bewust van de verantwoordelijkheid die zij heeft tegenover patiënten, bezoekers, medewerkers en de omgeving als het gaat om het milieu en de samenleving.

Door middel van de volgende doelstellingen wil het MCL de zorg voor het milieu zoveel mogelijk in alle aspecten en effecten van de bedrijfsvoering tot uiting laten komen:

- Het naleven van wettelijke voorschriften en richtlijnen;
- Het beperken van afval binnen de inrichting;
- Het beperken van energie- en waterverbruik;
- Het verantwoord gebruiken van milieubelastende stoffen;
- Het inbedden van duurzaam inkopen binnen onze organisatie;
- Het verankeren van het concept duurzaam bouwen in het bouwbeleid;
- Het integreren van duurzaamheidsaspecten in het bedrijfsbeleid.
- Het introduceren van de BREEAM-methodiek als instrument om de duurzaamheid van onze gebouwen te monitoren en te verbeteren. BREEAM staat voor Building Research Establishment Environmental Assessment Method.

Door zorg en behandeling van patiënten worden binnen het MCL milieubelastende activiteiten veroorzaakt, waarbij emissies vrijkomen als gevolg van o.a. energieverbruik, huishoudelijk afval, specifiek ziekenhuisafval, papier- en kartonafval, geneesmiddelfafval, chemisch afval en afvalwater.

Het MCL streeft naar een multidisciplinaire aanpak en integrale afstemming van operationele en beleidszaken op het gebied van kwaliteit, ARBO, hygiëne en infectiepreventie, integrale (brand)veiligheid en milieu. Tevens streeft het MCL naar integrale samenhang en consistentie tussen alle processen (met inbegrip van bouwtechnische/kritische processen en milieugevaarlijke stoffen) binnen de reguliere bedrijfsvoering.

Goede milieuzorg vindt bij onze organisatie op een systematische wijze plaats. Dit betekent dat een milieubeleid is vastgesteld, en dat dit milieubeleid planmatig en volgens vastgelegde afspraken wordt uitgevoerd, periodiek geëvalueerd en waar nodig verbeterd en/of aangepast. Een goede, dus proactieve milieuzorg, die niet alleen zorgt voor minder verbruik van producten en stoffen, maar ook voor meer gebruik van milieuvriendelijke producten en een doelmatige scheiding en hergebruik van afvalstoffen.

Wat het energiebeleid betreft, worden maatregelen waar een milieuoverweging aan ten grondslag ligt toegepast en uitgevoerd, met als doel de milieueffecten tot een redelijkerwijs beoogd minimum te beperken. Hierbij wordt rekening gehouden met economische, financiële en maatschappelijke omstandigheden.

Om te voldoen aan milieuregelgeving en andere verplichtingen is energiebesparing zowel uit milieuoogpunt als vanwege kostenbesparing een must. Door de sterk stijgende energieprijzen komen duurzame oplossingen meer in beeld. Het MCL gaat zich extra inspannen om bij komende nieuw- en verbouwprojecten gebruik te maken van duurzame technologieën.

2.1 Duurzaam Inkoopbeleid

Binnen Zorgpartners Friesland (ZPF) wordt voor het gehele concern centraal ingekocht. De afdeling Inkoop heeft aandacht voor milieuaspecten bij de inkoop van investeringsgoederen en gebruiksartikelen opgenomen in haar inkoopbeleidsplan. De afdeling heeft als streven zoveel mogelijk “maatschappelijk verantwoord” in te kopen, waarbij milieu- en sociale aspecten in alle fasen van het inkoopproces integraal worden meegenomen. Bij dit alles moet altijd wel de doelmatigheid en het interne klantbelang in het oog worden gehouden.

Onder de naam 'Eclipse' heeft een aantal ziekenhuizen in Nederland de inkoopkrachten gebundeld. Ook Zorgpartners Friesland is lid van deze alliantie. Door gezamenlijk leveranciers te benaderen en het inkoopproces te stroomlijnen, kunnen de ziekenhuizen slimmer en efficiënter inkopen. Daarnaast wordt regionaal samengewerkt in het Inkoopoverleg Friese Ziekenhuizen (IFZ).

Bij het inkoopbeleid neemt de aandacht voor milieuaspecten verder toe. De milieueisen, de kosten, de kwaliteit en de service bepalen de uiteindelijke keuze. Het terugdringen van verpakkingsmateriaal is hier een belangrijk onderdeel van. Een verder element vormt de aandacht voor milieuaspecten bij de inkoop van installaties, materialen en producten, een duurzame samenwerking met de toeleveranciers en een duurzaam energiebeleid.

Het beleid van onze organisatie ten aanzien van energie-inkoop is gebaseerd op leveringsbetrouwbaarheid, contractflexibiliteit en uiteraard de prijs/kwaliteit verhouding. Zorgpartners Friesland heeft t/m 2019 haar energie-inkoop georganiseerd via het Inkoopoverleg Friese Ziekenhuizen (IFZ), conform het vastgestelde projectplan. Gezien de complexiteit van de energiemarkt is het een verstandige keuze om collectief (kennis en schaalvoordeel) in plaats van zelfstandig in te kopen. Bij de energie-inkoop via het IFZ ligt de nadruk op de basisvoorwaarden en prijs maar ook duurzame vormen van opwekking/winning kunnen deel uit maken van de selectie. Voor het MCL en Noorderbreedte is al t/m het jaar 2019 groene stroom ingekocht.

Voor verdere informatie van duurzame (inkoop)projecten van het afgelopen jaar zie bijlage 1.

2.2 Duurzaam bouwen

Op diverse locaties van Zorgpartners Friesland (ZPF) wordt gebouwd. Dat gebeurt steeds vaker op een duurzame manier en worden bij diverse bouwprojecten duurzame technieken en duurzame energieconcepten en materialen toegepast.

Begin 2013 is de notitie “Beleid duurzaam bouwen” door de directie Vastgoedbedrijf bekrachtigd. In deze notitie geeft ZPF aan, dat bij zowel de ontwikkeling als de realisatie van projecten, ZPF streeft naar meer harmonie tussen de dimensies People, Planet en Profit. Het Triple-P concept geeft aan dat duurzaamheid gaat over de balans en harmonie tussen economische duurzaamheid, sociale duurzaamheid en de duurzaamheid van onze omgeving.

Duidelijk wordt dat ZPF zich ontwikkelt van een organisatie die doet wat wet- en regelgeving vereist naar een organisatie die zich bewust is van haar omgeving en duurzaamheid als onderdeel van haar strategisch beleid heeft gemaakt.

Deze bewustwording vertaalt zich ook in de wijze waarop binnen het Vastgoedbedrijf van ZPF naar (bouw)projecten wordt gekeken. Waar in de oude situatie de aandacht voor duurzaamheid zich vooral richtte op het voldoen aan de wettelijke eisen en op de toepassing van duurzame materialen, is de focus voor de toekomstige situatie niet alleen maar gericht op de toepassing van duurzame materialen maar ook op het duurzaam inrichten van het proces.

Vanuit integraal projectbeheersing zal naast de aspecten, tijd, geld, kwaliteit, risico, baten en scope meer specifieke eisen worden opgenomen t.a.v. materiaalgebruik, veiligheid en arbeidsomstandigheden. Hierbij gaat het niet alleen om het borgen van deze onderwerpen in het eindproduct, maar ook in de fase van ontwerp en gedurende de uitvoering van het project. Bij het ontwerpen van de plannen zal ook verder in de tijd worden gekeken. De volledige keten zal worden meegenomen. Al bij de start van het bouwproces zal nagedacht moeten worden over het toekomstige beheer en het (her)gebruik. Maar ook bij het ontwerp en de uitvoering van het project moeten de duurzaamheidsaspecten niet uit het oog worden verloren.

In 2015 is het beleid duurzaam bouwen nader uitgewerkt in praktische richtlijnen en processen. In vele gevallen betekende dat herziening en aanscherping van bestaande procedures. In enkele gevallen leidde dit tot het opstellen van nieuwe procedures.

In september 2015 is voor het Vastgoedbedrijf een voorlichtingsdag georganiseerd rondom duurzaam bouwen waarbij o.a. is stilgestaan bij de BREEAM-methodiek. Voor deze voorlichtingsdag is gebruik gemaakt van de ervaring die is opgedaan tijdens het ontwerp van de geplande nieuwbouw MCL in 2013. Het ontwerp is destijds door middel van een QuickScan getoetst op diverse duurzaamheidsaspecten, met behulp van de BREEAM-NL Nieuwbouw richtlijn.

Het doel van deze QuickScan was het identificeren van duurzame maatregelen die toegevoegd konden worden aan het ontwerp om te komen tot een duurzamer ontwerp.

Daarnaast zijn ook in 2015 de projectleiders bijgeschoold in de onderliggende processen en procedures op basis van het beleid “Duurzaam Bouwen”.

Naast de aandacht voor de harde techniek en het borgen van het duurzaamheidsbeleid, was er ook veel aandacht voor het implementeren van beleid rondom integraal risicomanagement.

Door overheidsrichtlijnen/eisen zoals het Medisch Convenant is het noodzakelijk dat er meer en meer wordt samengewerkt tussen de afdelingen en diensten die bij deze producten zijn betrokken. Dat betekent niet alleen elkaar tijdig informeren, maar ook dezelfde taal leren spreken, de processen en procedures op elkaar afstemmen en steeds meer het gezamenlijk opstellen van procedures. Een duidelijk voorbeeld van deze integrale benadering is terug te zien bij het opstellen, uitwerken en implementeren van de procedures en protocollen rondom medische gassen. Vanuit de integrale werkwijze is niet alleen nadrukkelijk stilgestaan bij de verantwoordelijkheden en rolverdelingen binnen deze processen, maar is ook extra aandacht besteed aan een eenduidige wijze van classificeren van risico's.

2.3 Interne en externe communicatie

Het Medisch Centrum Leeuwarden streeft naar een open communicatie met omwonenden, overheden en andere maatschappelijke groeperingen en instellingen. Dienaangaande maken wij onze doelstellingen en inspanningen inzichtelijk via ons jaar- en milieujaarverslag.

Het MCL kent verschillende overlegorganen. Naast managementoverleg vindt periodiek overleg plaats met leidinggevende teams binnen diverse sectoren en diverse units. Veiligheids-, milieu- en arboaspecten worden er regelmatig aangekaart. Daarnaast is het milieubeleid van het MCL erop gericht d.m.v. scholing en voorlichting, het milieubewustzijn van de medewerkers bij de uitvoering van hun werkzaamheden te vergroten. De milieucoördinator is het in-/ en externe aanspreekpunt op milieugebied.

Milieu staat verder op de agenda van diverse interne overlegorganen, zoals de ondernemingsraad en de ‘Arbo & milieucommissie’. Tevens dient het milieujaarverslag als aanzet om gericht milieucommunicatie op te zetten met medewerkers, stakeholders en overige belanghebbenden.

Het MCL is al vele jaren lid van het Milieu Platform Zorgsector (MPZ) en bijeenkomsten worden actief bezocht, waarmee een bijdrage geleverd wordt aan landelijke acties om tot een beter milieubeleid binnen de zorgsector te kunnen komen. De milieuoördinator van ZPF is vanaf april 2015 bestuurslid van het MPZ.

2.4 Milieucertificering MCL

In samenwerking met het Milieu Platform Zorgsector (MPZ) en SMK (Stichting Milieukeur) heeft het MCL meegewerkt aan het ontwikkelen van een ecolabel “Milieuthermometer Zorgsector” voor ziekenhuizen, om structurele milieuzorg, milieuwinst en transparantie in de zorgsector te realiseren. De instellingen zijn met dit instrument tevens te certificeren voor brons, zilver en goud.

Begin 2014 nam het MCL voor het eerst het gouden certificaat Milieuthermometer Zorg met Milieukeur in ontvangst. Ook voor het jaar 2015 en 2016 heeft het MCL dit gouden certificaat toegekend gekregen. Bij de laatste audit afgelopen december bleek dat het MCL ruim voldoet aan de gestelde criteria. Het ziekenhuis mag daarmee het officiële keurmerk van de Stichting Milieukeur voeren. **Het MCL is het eerste topklinische ziekenhuis dat Milieukeur heeft behaald.**

De “Milieuthermometer Zorg” is een praktisch milieuzorgsysteem op maat voor intramurale zorginstellingen, met strenge maar duidelijke criteria.

De Milieuthermometer bestaat uit een set van criteria om aan een duurzame bedrijfsvoering te voldoen op grond waarvan een ziekenhuis, GGZ, verpleeghuis of zorginstelling een bronzen, zilveren of gouden certificaat kan halen. Het gouden certificaat staat gelijk met Milieukeur.

Het MCL heeft besloten voor deze milieucertificering te gaan, met als doel zich toetsbaar op te stellen en meer inzicht te geven in haar duurzaamheidsbeleid, milieuprestaties en duurzame bedrijfsvoering van de organisatie en zodoende zich meer te gaan profileren als een transparante en toegankelijke organisatie.

2.5 Duurzaamheid/MVO projecten in samenwerking met overheden en kennisinstellingen

Het MCL levert actief een bijdrage aan een aantal gerichte initiatieven van de Gemeente Leeuwarden en de Provincie Friesland op het gebied van duurzaamheid. In dit kader heeft ZPF (MCL en Noorderbreedte) tijdens de “Klimaattop Leeuwarden”, op de dag van de duurzaamheid op 11 november 2010, de verklaring van Leeuwarden ondertekend. Zodoende participeert ZPF o.a. in het Warmtenet-project (toepassen van geothermie en/of biogas) en het Regionaal mobiliteitsconvenant.

Convenant Gemeente / Provincie Friesland “Slim met water en energie”

Zorgpartners Friesland (MCL en Noorderbreedte) werkt samen met de Gemeente en Provincie Leeuwarden aan het “Masterplan Leeuwarden”: Visie en Strategie voor duurzame warmte en koude in Leeuwarden, met als doel het opzetten van een warmtenet om zodoende optimaal gebruik te maken van de beschikbare warmte en koude in het gebied. Dit d.m.v. regionale vragers en aanbieders van energie en gebruik makend van aardwarmte (warmte- en koude opslag), geothermie en warmte-opslagsystemen.

Green Deal Nederland op weg naar duurzame zorg

Op 27 oktober 2015 heeft de directie MCL samen met 54 andere partijen de Green Deal ‘Nederland op weg naar duurzame zorg’ ondertekend. Dit moment markeert de start van een samenwerking tussen de overheid, zorgorganisaties en een groot aantal partijen die zich richten op verduurzaming in de gezondheidszorg. De ondertekenaars hebben zich gecommitteerd om o.a. kennis en ervaringen te delen én een duurzame bedrijfsvoering hoger op de agenda te zetten. De volgende stap is om de samenwerking binnen de “Green Deal” concreet vorm te geven.

Regionaal Mobiliteitsconvenant

Het Medisch Centrum Leeuwarden heeft zich gecommitteerd om in samenwerking met de Gemeente Leeuwarden en andere regionale partijen o.a. de Provincie Friesland, in eerste instantie mee te werken aan het vastleggen van uit te voeren mobiliteitsmaatregelen in een regionaal mobiliteitsconvenant. Dit zijn maatregelen gericht op lokaal en regionaal mobiliteitsmanagement op de korte en lange duur, met het oog op terugdringen van automobiliteit, kostenbesparing, arbeidsproductiviteit en milieubelasting.

Als resultaat van het totale pakket aan maatregelen wordt 10% minder autogebruik nagestreefd. Het MCL werkt aan een goede bereikbaarheid en gezonde omgeving voor bezoekers en medewerkers. Hiervoor werden een tal van maatregelen gerealiseerd, die het voor de medewerkers aantrekkelijk maakt om anders, “slim” te gaan reizen. Voorbeelden hiervan zijn een fietsplan voor een elektrische fiets of een voordelig openbaar vervoer (OV) abonnement voor de medewerkers. Ook wordt door het stimuleren van fietsen en OV-gebruik het bewustzijn ten aanzien van gezondheid, vitaliteit, duurzaamheid en bereikbaarheid bij de medewerkers vergroot onder het motto “Slim reizen is gezond voor mens en milieu!”

De parkeergarage van het MCL is op de begane grond voorzien van twee oplaadpunten voor elektrische en hybride auto’s. Deze type auto’s dragen bij aan een betere luchtkwaliteit en kunnen de CO² uitstoot met veertig procent verminderen. Hybride auto's rijden op een zeer zuinige benzinemotor en daarnaast op stroom, waardoor ze minder milieubelastend zijn dan de gemiddelde benzineauto.

Toepassen van LED-verlichting met inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt

Zorgpartners Friesland werkt met de Gemeente Leeuwarden aan “Social Return projecten”. Social return is een van de doelstellingen waarmee Zorgpartners Friesland invulling geeft aan haar beleid op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) en heeft als doel een bijdrage te leveren aan het vergroten van de arbeidsparticipatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

In het laatste kwartaal 2013, is het MCL met het oog op dit thema een project gestart met de Gemeente Leeuwarden en het bedrijf LED-Factory. Het MCL past LED-verlichting breder toe binnen het MCL en wel met inzet van werkzoekenden uit de Gemeente Leeuwarden. Het plan is om 1050 nieuwe LED-lichtarmaturen te vervangen over een periode van vijf jaar. Inmiddels zijn er al 950 armaturen vervangen. Het MCL wil op deze manier een bijdrage leveren aan het milieu en het vergroten van de arbeidsparticipatie op regionaal niveau. Naast een financiële stimulans aan de regionale economie, is dit project een goed voorbeeld van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

3. MILIEUWETGEVING

Vergunningen en periodieke inspecties

Het Medisch Centrum Leeuwarden wil in alle opzichten voldoen aan de wet- en regelgeving op milieugebied. De snelle groei van onze organisatie heeft geleid tot continue aanpassingen in de bedrijfsvoering. Hiervoor waren aanpassingen en uitbreidingen van de omgevingsvergunningen (bouw/milieu) noodzakelijk.

Voor het MCL gelden de volgende vergunningen:

- Omgevingsvergunning Wet milieubeheer/Activiteitenbesluit;
- Vergunning Wet verontreiniging oppervlaktewater;
- Vergunning Kernenergiewet voor het MCL en het Radiotherapeutisch Instituut (gebruik van radioactieve stoffen en ioniserende straling uitzendende apparatuur);
- Vergunning Grondwaterwet (onttrekken en infiltreren van grondwater voor de ondergrondse energieopslag).

In het kader van de hiervoor genoemde vergunningen vinden er regelmatig controles plaats. Er zijn interne controles door het ziekenhuis zelf en externe controles die uitgevoerd worden door de vergunningverlenende instanties.

In de loop van 2015 zijn er bij onze locaties Leeuwarden en Harlingen inspecties uitgevoerd m.b.t. het naleven van de voorschriften, behorende bij de omgevingsvergunning (milieu/ lozingsvergunning). Waar tekortkomingen werden geconstateerd, zijn de nodige corrigerende maatregelen genomen om aan de gestelde voorschriften te voldoen.

4. MILIEUMANAGEMENT/ BHV EN INTEGRALE (BRAND)VEILIGHEID

Binnen het Vastgoedbedrijf valt het milieubeheer, energiebeheer en integrale (brand)veiligheid onder het aandachtsgebied van de KAM-groep (Kwaliteit, Arbo en Milieu). Dit omvat onder andere verantwoordelijkheden als het verzorgen en beheren van vergunningen, reststoffenmanagement, energiemanagement, Bedrijfshulpverlening (BHV) en integrale veiligheid.

Het Vastgoedbedrijf zorgt tevens vanuit de KAM-groep voor de opbouw en instandhouding van een parate BHV-organisatie en een proactieve integrale veiligheid voor MCL en Noorderbreedte. Gezien de noodzakelijke samenhang van BHV, functionele bestemming van gebouwen en bouwtechnische veiligheid, is een integrale aanpak wenselijk.

Het Vastgoedbedrijf initieert ontwikkelingen vanuit het vakgebied die van invloed zijn op het middel- en lange termijnbeleid van de totale organisatie; o.a. het ontwikkelen en formuleren van beleidskaders die richtlijngevend zijn voor het instellingsbeleid op het gebied van milieu- en energiezorg, BHV en integrale (brand)veiligheid.

Er wordt continue gewerkt aan de brandveiligheid van de gebouwen. Risico Inventarisaties en Evaluaties (RI&E's) gericht op brandveiligheid zijn een goede basis voor het verhogen van de brandveiligheid op de locaties. MCL heeft een expertisegroep in het leven geroepen die zich specifiek bezig houdt met brandveiligheid. Tevens vindt er met regelmaat overleg plaats met de (lokale) brandweer en gemeente om de brandveiligheid van de diverse gebouwen te bewaken. Ook in 2015 is er veel aandacht geweest voor het terugdringen van het aantal loze brandmeldingen. Alle brandmeldingen worden geanalyseerd, de uitkomsten worden gedeeld met de brandweer. Hierdoor wordt er ook van loze brandmeldingen maximaal geleerd.

Oefeningen worden in stappen opgebouwd naar behoefte en complexiteit. Resultaten van toetsen, oefeningen en incidenten worden geëvalueerd in de stuurgroep BHV MCL. Bijna iedere week worden er in ons eigen oefencentrum basistrainingen brandveiligheid georganiseerd. Daarnaast zijn er diverse grote en kleinere oefeningen gehouden, waarbij verschillende scenario's zijn geoefend. Zo heeft het operatiecomplex weer de jaarlijkse grote en zeer complexe ontruiming van de operatiekamers geoefend. Deze oefening is in samenwerking met de brandweer georganiseerd en geëvalueerd. Diverse afdelingen hebben geoefend in het ontruimen van de eigen afdeling. De kraamafdeling heeft na jaren oefenen op de eigen afdeling in 2015 een scenario geoefend waarbij men op een andere afdeling ondersteuning moest verlenen. Communicatie was een belangrijk onderdeel van deze oefening.

Controle van het brandveilig gebruik van de gebouwen is inmiddels een vast onderdeel geworden van de periodieke veiligheids- en kwaliteitsrondes.

Met de Gemeente Leeuwarden wordt onderzocht of het mogelijk is om tot een vorm van horizontaal toezicht te komen. Voorwaarde hierbij is het gebruiken van een geschikt kwaliteitszorgsysteem. Een onderdeel hiervan is het digitaal beschikbaar stellen van o.a. de verplichte logboeken om deze door de gemeente te allen tijde te kunnen beoordelen. In dit kader is er een start gemaakt met de ontwikkeling van digitale brandveiligheids- logboeken die door gemeenten en brandweer op elk gewenst moment ingezien en beoordeeld kunnen worden.

5. RESTSTOFFENMANAGEMENT

Per instelling is een faciliterende afdeling verantwoordelijk voor de dagelijkse uitvoering van het gescheiden inzamelen en aanbieden van afval. Door middel van het plaatsen van aparte "reststoffeneilanden" op gangen en spoelruimtes op verpleegafdelingen, wordt het de medewerker zo gemakkelijk mogelijk gemaakt om het afval direct te scheiden. Via voorlichting en instructies bij de inzamelplekken worden de medewerkers gewezen op de gewenste afvalscheiding.

Het Medisch Centrum Leeuwarden onderscheidt verschillende afvalstromen. Het gaat hier om diverse afvalstromen (huishoudelijk afval, glas, papier en karton), gevaarlijke afvalstromen (specifiek ziekenhuisafval, chemicaliën en klein chemisch afval, etc.) Er wordt gestreefd naar zoveel mogelijk recycling en zo min mogelijk stort en verbranding.

Bij het inzamelen en afvoeren van gevaarlijke stoffen wordt continue aandacht besteed aan veiligheid, de juiste verpakking en classificatie, etikettering, aanbrengen van opschriften, stuwage en voorlichting aan medewerkers.

Structurele controle, registratie, rapportage en bijsturing zijn elementen die vallen onder het dagelijkse beheer van het reststoffenmanagement. De registratie van hoeveelheden en kosten maakt het mogelijk periodiek de balans op te maken, waardoor ontwikkelingen tijdig kunnen worden bijgestuurd.

In het kader van de ADR-wetgeving (gevaarlijke stoffen over de weg) is een eigen interne veiligheidsadviseur ADR aangesteld, en is in het kader van deze wetgeving een interne audit uitgevoerd en extra aandacht besteed aan het opslaan en het inzamelen van gevaarlijke stoffen. De procedures over afvalinzameling zijn geactualiseerd en er zijn afvalkaarten gemaakt van de diverse afvalstromen binnen onze organisatie. Het handboek afvalinzameling is digitaal beschikbaar voor de gehele organisatie via het documentbeheersysteem iProva.

Afvalpreventie

Vanuit logistiek oogpunt wordt gestreefd naar het verminderen van het aantal handelingen in de totale logistieke keten. Het terugdringen van verpakkingsmateriaal is hier een belangrijk onderdeel van. Het gaat dan om eisen m.b.t. de mate van recycling, samenstelling en retourname van het verpakkingsmateriaal. Ook het gebruik van rolcontainers in plaats van wegwerppallets wordt gestimuleerd.

Bij de keuze van schoonmaakmiddelen wordt rekening gehouden met de milieuvriendelijkheid van de aangeboden stoffen en het gebruik van doseersystemen, waardoor overdosering wordt voorkomen. Een aantal middelen wordt in bulkverpakking en/of sterk geconcentreerd aangeleverd.

Er wordt ook actief gewerkt aan het voorkomen van voedselverspilling o.a. door op de dag zelf de maaltijdbehoefte op te nemen, keuzemogelijkheden tussen de verschillende gerechten te beperken, warme maaltijden 's avonds te verstrekken en met broodwagens de broodmaaltijd aan te bieden. Dit concept is al vrij lang binnen onze organisatie geïmplementeerd. Echter is uit onderzoek rondom de beleving van eten en drinken van de patiënten gebleken dat het huidige voedingsbeleid van het MCL niet meer aansluit bij actuele ontwikkelingen en trends binnen de zorg, zoals steeds ziekere patiënten en complexere behandelingen, het acute karakter van opnames en de ligduur die steeds korter wordt.

Er is in dit kader opdracht gegeven aan een visie- en conceptontwikkelaar om een onderscheidende visie rondom gastvrijheid, eten en drinken voor het MCL te ontwikkelen. Eind 2015 heeft de directie MCL een besluit genomen m.b.t. de gekozen ontwikkelrichting en heeft het Facilitair Bedrijf gevraagd om het nieuwe concept verder uit te werken en in te voeren, binnen de afgesproken financiële kaders en met een zo hoog mogelijk duurzaam karakter. De nieuwe visie op eten en drinken kenmerkt zich door de focus op herstel van de patiënt.

5.1 Overzicht afvalstromen MCL 2014–2015

De afvalproductie van het jaar 2014-2015 van de locaties die vallen onder de ziekenhuiszorg, is in onderstaande tabel opgesomd. Deze instellingen zijn:

- MCL Leeuwarden (gehele locatie, inclusief het deel van het Radiotherapeutisch Instituut Friesland, Revalidatie Friesland, Ronald McDonald huis, Noorderbreedte Revalidatie (exclusief het incontinentie materiaal), medisch archief, DIA gebouw en het specifiek ziekenhuisafval van het Klinisch chemisch laboratorium van Certe;
- MCL Harlingen (inclusief het deel van zorgcentrum De Batting).

Afvalstromen		MCL Leeuwarden		MCL Harlingen/De Batting	
		Jaar 2014	Jaar 2015	Jaar 2014	Jaar 2015
Huishoudelijk afval	kg	618.980	623.900	156.000	156.060
Grof bedrijfsafval	kg	5.240	2.520	-	-
Papier en kartonafval*	kg	102.340	98.920	4.012	10.993
Vertrouwelijk papier	kg	43.136	52.510	1.224	1.795
Glasafval	kg	7.660	9.000	4.212	4.212
Chemisch afval	kg	5.866	5.074	568	381
Specifiek ziekenhuisafval	kg	123.501	116.519	1.643	1.272
Swill	kg	101.928	91.656	7.470	5.610
Incontinentiemateriaal	kg	-	-	31.176	31.176

N.B. De totale afvalproductie van het jaar 2015 is licht gedaald t.o.v. het vorige jaar; dit is waarschijnlijk het gevolg van een scherpere afvalscheiding van de diverse afvalstromen en diverse acties t.a.v. afvalpreventie.

* Afvalinzameling papier en karton MCL Harlingen vanaf augustus 2014 via SITA herstart.

De afvalproductie MCL (alleen het deel MCL Leeuwarden en MCL Harlingen) wordt al een paar jaar aan de gewogen patiënteenheden gerelateerd. Dit als gevolg van de eis van de Inspectie Gezondheidszorg, om deze gegevens in het kader van de prestatie indicatoren voor ziekenhuizen op deze wijze weer te geven.

Totale afvalproductie in kg / gewogen patiënteenheden:

862.862 kg / 648.666 patiënteenheden = 1,33 kg / gewogen patiënteenheden

Waarvan Specifiek Ziekenhuisafval:

117.423 kg / 648.666 patiënteenheden = 0,18 kg / gewogen patiënteenheden

Het aantal patiënteenheden is een gewogen optelling van het aantal gewogen opnamen, het aantal gewogen eerste polikliniekbezoeken, het aantal verpleegdagen en het aantal dagverplegingsdagen. De wegingsfactoren zijn:

<i>Gewogen aantal opnamen :</i>	<i>10</i>
<i>Aantal verpleegdagen :</i>	<i>0,49</i>
<i>Aantal dagbehandelingen :</i>	<i>3,4</i>
<i>Gewogen aantal eerste polikliniekbezoeken :</i>	<i>1,22</i>

De berekening van het aantal gewogen opnamen en het aantal gewogen eerste polikliniekbezoeken gebeurt conform de definitie zoals gehanteerd in de "Richtlijn functiegerichte budgettering algemene ziekenhuizen" (CTG 2001); in plaats van het aantal 'afgesproken verrichtingen' wordt het werkelijke aantal aangehouden.

	Jaar 2014	Jaar 2015
Gewogen aantal opnamen	33.350	34.525
Aantal verpleegdagen	153.891	155.376
Aantal dagbehandelingen	26.272	22.682
Gewogen aantal eerste polikliniekbezoeken	117.812	155.376
GEWOGEN PATIËNTEENHEDEN	641.965	648.666

6. ENERGIEMANAGEMENT

6.1 Energiebeleid MCL

Energiezorg is inmiddels ingebed in de bedrijfsvoering van onze organisatie. Wezenlijke aspecten hiervan zijn planning, monitoring, informatievoorziening, management en het vastleggen van verantwoordelijkheden. Net als arbo-/ , milieu-/ en kwaliteitszorg vergt een energiezorgsysteem een voortdurende herhaling van de ‘Plan, Do, Check, Act’-cyclus.

Naast het voldoen aan milieureggeving, preventie van energieverspilling en het streven naar continue verbetering, is energiebesparing zowel uit kosten- als milieuoogpunt een “must”.

Wat het energiebeleid betreft, worden maatregelen waar een milieuoverweging aan ten grondslag ligt toegepast en uitgevoerd, met als doel de milieueffecten tot een redelijkerwijs beoogd minimum te beperken. Hierbij wordt rekening gehouden met de economische, financiële en maatschappelijke omstandigheden.

Op natuurlijke momenten, zoals bij nieuwbouw, renovatie en bij installatietechnische vervangingsinvesteringen, worden naast traditionele oplossingen ook het toepassen van duurzame oplossingen onderzocht en middels een businesscase doorgerekend. Per project wordt op maat een zo duurzaam en efficiënt mogelijk energieconcept opgesteld en uitgevoerd.

Dit alles gebaseerd op het concept van de “Trias Energetica”:

1. Beperken van de energievraag c.q. de zorg voor een goede bouwkundige schil met hoge isolatiewaarden, zodat de kans op energieverlies tot een absoluut minimum wordt beperkt;
2. Duurzame energieopwekking;
3. Toepassen van efficiënte technieken en zuinig en efficiënt gebruik maken van fossiele bronnen om aan de resterende energiebehoefte te voldoen.

Als duurzame oplossing wordt o.a. gedacht aan verbetering van de isolatiewaarde van gevels, vloeren en daken, maar ook meerlaagse beglazing, CO² gestuurde ventilatie, warmteterugwinning, zonwering, bodemopslag, warmtepomptechnieken met gratis koeling, lage temperatuurtrajecten, zonnepanelen, GBS-systemen, LED-verlichting, etc.

6.2 Energievoorziening MCL

Het MCL gebruikt aardgas voor verwarming via CV-ketels, luchtbevochtiging via stoomketels en warmteopwekking via warmtekrachtinstallaties (WKK), die tevens elektriciteit produceren. Elektriciteit wordt o.a. gebruikt voor luchtbehandeling, koeling, verlichting en computergebruik. De geproduceerde warmte wordt gebruikt voor verwarmingsdoeleinden en een deel van de geproduceerde elektriciteit wordt teruggeleverd aan het lokale elektriciteitsnet. De energiepost bestaat voor een groot deel uit elektriciteit voor verlichting (50%), apparatuur (21%) en gasverbruik voornamelijk voor verwarming (76%).

Aan de ene kant worden er verschillende energiezuinige technieken toegepast. Aan de andere kant neemt het voorzieningenniveau steeds meer toe (meer apparatuur, dus meer koeling).

In de afgelopen jaren is de invoering van ICT voorzieningen in een stroomversnelling gekomen. Röntgenfoto's, scans en medische informatie worden in toenemende mate gedigitaliseerd. Dit stelt hoge eisen aan de ICT infrastructuur, de servers en de randapparatuur (meer pc's, meer beeldschermen). Dit is duidelijk merkbaar door een verhoging van het elektriciteitsverbruik en een toename van de koellast.

6.3 Energie-efficiency projecten binnen het MCL

MCL Leeuwarden

Eind 2015 heeft de directie besloten om een aantal bouwactiviteiten in gang te zetten. Het MCL heeft besloten om een scenario te realiseren welke uitgaat van een herontwikkeling (renovatie) van de bestaande SEH, aangevuld met nieuwbouw Spoedeisende Hulp (SEH) en nieuwbouw voor de huisartsenpost (HAP). Ondanks de in 2013 aangehouden nieuwbouwplannen van het MCL, is een aantal huisvestingsproblemen op dit moment zo groot, dat voor de korte termijn (<2 jaren) maatregelen genomen moeten worden om de capaciteit van zowel de SEH als de huisartsenpost HAP te vergroten.

In verband met de aanhoudende druk op de OK-faciliteiten, zal het MCL ook overgaan tot een renovatie van het bestaande OK-complex in het jaar 2017. Een haalbaarheidsonderzoek zal in de loop van het jaar 2016 worden uitgevoerd. Deze renovatie zal gepaard gaan met een ruimtelijke OK-uitbreiding voor de hoog complexe ingrepen, inclusief een hybride OK, zodat een gefaseerde renovatie verantwoord uitgevoerd kan worden (ruimtelijk en technisch onder continue bedrijfsvoering). Door de toevoeging van extra volume kan binnen het bestaande OK-complex ruimte worden gecreëerd voor extra techniek. In plaats van investeren in kostbare tijdelijke maatregelen wordt er geïnvesteerd in nieuwe - meer toekomstbestendige - OK's.

Het afgelopen jaar is hard gewerkt aan het verder ontwikkelen van het technische structuurplan, met als doel een energievoorziening voor ventilatie-, verwarming-, koeling- en elektriciteitslevering zo duurzaam en flexibel mogelijk in te zetten. In dit plan wordt verder de huidige en toekomstige energiebehoefte afgezet tegen de bestaande technische infrastructuur, om zodoende eventuele knelpunten aan het licht te brengen welke dienen te worden opgelost, zodat de continuïteit op een betrouwbare energievoorziening voor de komende jaren wordt gegarandeerd.

In het kader van het duurzaamheidsbeleid van het MCL zal ter ondersteuning van de grote bouw- en renovatieprojecten gebruikt gemaakt worden van de BREEAM-methodiek.

Alle werkzaamheden en handelingen van alle projectbetrokkenen en contractanten moeten daarbij ten dienste staan van het duurzaamheidsbeginsel, zoals deze is opgenomen in de notitie "Beleid duurzaam bouwen MCL" en zullen erop gericht zijn om de hoogst mogelijke BREEAM-kwalificatie te behalen.

Voor de uitwerking van de herontwikkeling van de huidige SEH, is een selectieprocedure opgestart om tot een architectenkeuze te komen. In de procedure is opgenomen dat de architect moet kunnen aantonen op welke wijze zij het ontwerp kunnen laten voldoen aan het uitgangspunt "BREEAM-score: very good".

In het laatste kwartaal 2013 is binnen het MCL gestart met een grootschalig project met het ombouwen van de bestaande "uplighter" armaturen (1050 stuks) naar LED-verlichting. Het plan is dat alle lampen gefaseerd over een periode van vijf jaar zullen worden vervangen. Inmiddels zijn er reeds 950 armaturen omgebouwd. Als het project afgerond is, levert dit een besparing op van 330.690 kWh of 145 ton CO² per jaar.

Vervanging energiecentrale MCL Harlingen/De Batting

Door efficiënter om te gaan met de beschikbare energievoorziening, het koppelen van de bestaande technologieën, potentiële productie van duurzame energie en nieuwe energie toepassingen kon invulling worden gegeven aan een energie-efficiënter gebruik van MCL Harlingen. In dit project zijn onder andere de volgende zaken gerealiseerd: nieuwe HR-beglazing, nieuwe HR- CV-ketels, revisie van de bestaande WKK, ventilatie voorzien van warmteterugwinning en nieuwe regeltechniek en LED-verlichting. Verder is de warmte- en koudeopslag gekoppeld met een warmtepomp in bedrijf gesteld. In 2014 en 2015 is dit systeem uitgebreid gemonitord en fijn getuned. Dit traject is inmiddels ook afgerond en geconstateerd is dat de installatie werkt binnen de ontwerpparameters. Het energie-verbruik is hierdoor fors gedaald.

Dat de geleverde inspanningen ook daadwerkelijk bijdragen aan een duurzaam gebouw is ook terug te zien op het certificaat van GreenCalc. Uit het certificaat blijkt dat MCL Harlingen/De Batting stijgt van een MIG (milieu index gebouw) score G naar een MIG score C. Hoe hoger de score hoe minder belastend het gebouw is voor het milieu.

6.4 Energieverbruik MCL Jaar 2014 - 2015

Het energieverbruik van het jaar 2014-2015 van de locaties die meegenomen worden in het energieverbruik van het MCL, is in onderstaande tabel opgesomd. Deze instellingen zijn:

- MCL Leeuwarden (gehele locatie, inclusief het energieverbruik van de locatie Noorderbreedte Revalidatie en het elektriciteitsverbruik van de locatie Nieuw Mellens). Om meettechnische redenen behoren zowel het elektriciteits- als het gasverbruik van het Klinisch Chemisch Laboratorium van Certe, Radiotherapeutisch Instituut Friesland, Revalidatie Friesland, Bloedbank en Geestelijke Gezondheidszorg hier ook toe);
- MCL Harlingen (inclusief het deel van zorgcentrum De Batting).

Energieverbruik		MCL Leeuwarden		MCL Harlingen/De Batting	
		Jaar 2014	Jaar 2015	Jaar 2014	Jaar 2015
Gas Totaal (ketels+WKK)	m ³	5.001.575	5.009.706	262.951	237.254
Gasverbruik Ketels	m ³	1.115.385	1.371.574	240.901	223.916
Gasverbruik WKK	m ³	3.886.190	3.738.132	22.050	13.338
Elektriciteit Inkoop	kWh	3.319.023	3.483.610	1.988.741	2.117.898
Opgewekte elektriciteit	kWh	13.983.485	13.451.920	64.029	36.691
Opgewekte warmte	GJ	46.366	44.149	352	210
Geleverde elektriciteit	kWh	633.332	552.182	4.209	1.121
Elektriciteit eigen gebruik	kWh	16.669.176	16.616.933	2.048.561	2.153.468

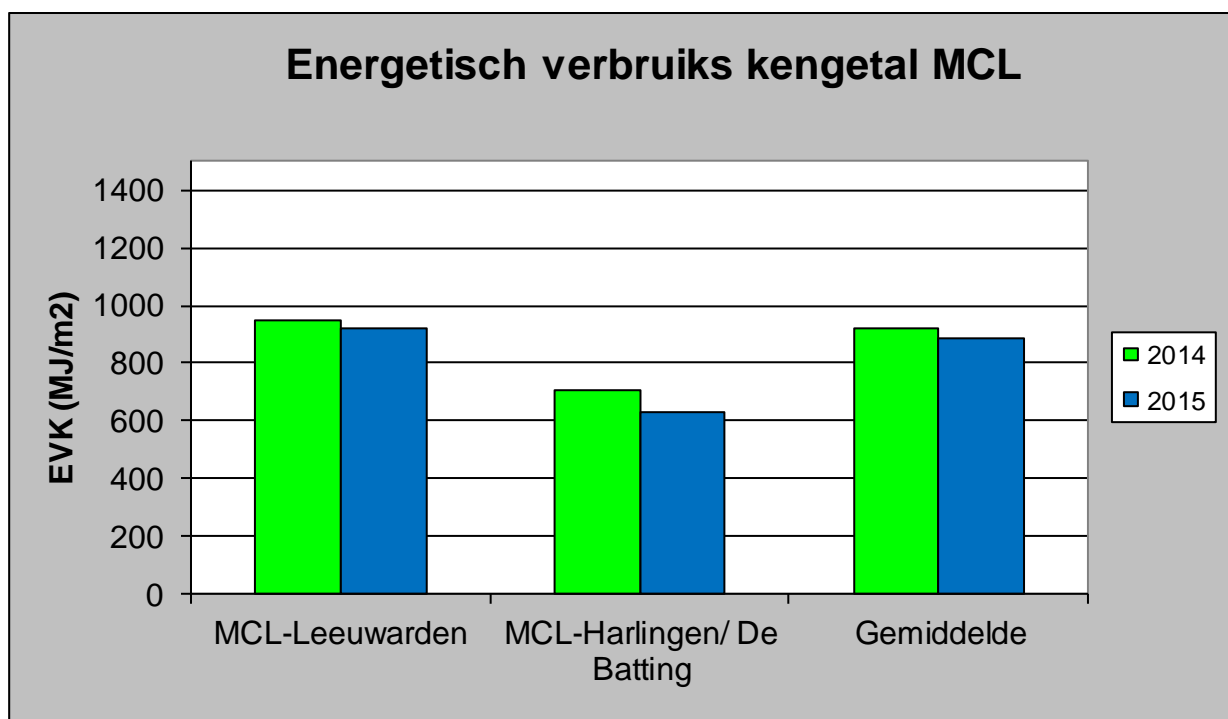
MCL Leeuwarden: De WKK-installatie heeft in 2015 gelijk aan 2014 goed geproduceerd, waardoor er geen afwijkingen gesignaleerd zijn ten opzichte van het verwachte patroon. Verder is er een lichte daling in het elektraverbruik van het MCL, als gevolg van het toepassen van LED-verlichting op diverse gangen binnen het ziekenhuis en het toepassen van energiezuiniger PC's.

MCL Harlingen: De WKK-installatie heeft minder draaiuren kunnen maken als gevolg van het mildere weer in 2015, en omdat de warmtepomp meer is ingezet t.b.v. warmteopwekking en het laden van koude in het WKO-systeem. Als gevolg hiervan is er minder aardgas verbruikt en elektra opgewekt waardoor de inkoop van elektriciteit is gestegen. Het totale elektraverbruik is tevens iets gestegen omdat er meer inzet is geweest van de warmtepomp.

Energetisch Verbruiks Kengetal (EVK)

De gebruikte energie in de vorm van elektriciteit, gas en warmte wordt hieronder weergegeven in MJ/m². Het verbruik van warmte en gas is daarbij gecorrigeerd naar de buitentemperatuur. Het Energetisch Verbruiks Kengetal (EVK) vertegenwoordigt het totale energiegebruik per m² vloeroppervlak.

Locatie	Oppervlakte (m ²)		EVK (MJ/ m ²)	
	2014	2015	2014	2015
MCL Leeuwarden	154.274	154.274	951	924
MCL Harlingen/De Batting	22.447	22.447	703	629
Gemiddelde			919	887



De EVK van MCL Leeuwarden laat een lichte daling van het energieverbruik per m² zien. Dit als gevolg van optimalisering van de installaties en toepassing van energiebesparende maatregelen.

De EVK van MCL Harlingen laat zien dat er een lichte daling is en het energieverbruik per m² ten aanzien van het jaar daarvoor. De conclusie is dat de forse besparingen ten opzichte van de voorgaande jaren ook in 2015 weer zijn gehaald. Alles bijeengenomen zien wij een mooi resultaat van het uitgevoerde energie-efficiency project en de “fine tuning” van de geplaatste installaties.

7. WATER- EN AFVALWATERBEHEER

Het Medisch Centrum Leeuwarden gebruikt water voor stoominstallaties, koelwater, luchtbevochtiging, sanitair gebruik, diverse processen binnen het laboratorium en de apotheek, therapiebaden, catering en schoonmaak. Het MCL gebruikt circa 80% van het water als huishoudelijk water en 20% als proceswater, bijvoorbeeld voor luchtbevochtiging en koeling via de koeltorens en het bereiden van demiwater voor het laboratorium, de apotheek en de Centrale Sterilisatie Afdeling.

Doordat het zorgproces ten aanzien van desinfectie van endoscopen en medische hulpmiddelen steeds strengere eisen stelt aan de aangeleverde waterkwaliteit, is de centrale waterbehandeling installatie in Leeuwarden vernieuwd. Er zijn een aantal Reverse Osmosis (RO)-installaties geplaatst t.b.v. de afdelingen CSA, endoscopie, apotheek en het laboratorium (Certe). De nieuwe installatie voldoet aan de huidige GMP-Z eisen en heeft een hoger rendement t.a.v. water-/ en energieverbruik. Dit als gevolg van een betere besturing en dimensionering van de installatie en directe aansturing via het gebouwbeheerssysteem.

Op grond van de Heffingsverordening Waterschap Friesland wordt de hoogtebepaling van de verontreinigingsheffing door het toepassen van de "tabel afvalwatercoëfficiënten" en aan de hand van het totale waterverbruik vastgesteld.

De herkomst van milieubelastende stoffen welke in de afvalwaterstromen voorkomen, zijn voornamelijk afkomstig uit de volgende afdelingen: laboratorium, apotheek, technische dienst (onthardings-, stoom- en koelinstallaties), dialyse, afvalwaterkeuken, tandheelkunde, afvalwater afkomstig uit de therapiekamers van de oncologische afdeling waar radio-nucliden toegepast worden, etc. Voordat het afvalwater van deze afdelingen in het openbare riool geloosd wordt, wordt dit water door toepassing van diverse zuiveringstechnische voorzieningen (best uitvoerbare technieken) behandeld aan de bron. Dit zijn o.a.: gipsvangers, vet-/ en olieafscidders, amalgaamafscidders, bezinktanks en halveringstanks.

De meest praktische methode ter beperking van de verontreiniging van het afvalwater, waarvoor de emissieaanpak van ziekenhuisafvalwater geldt, moet worden gezocht in een organisatorische opzet. Dit vereist interne procedures zodat bepaalde stoffen selectief kunnen worden achtergehouden. Verder is het zoeken naar waterbesparende mogelijkheden een continue proces. In dit kader is het MCL geïnteresseerd in deelname aan innovatieve en proefprojecten t.a.v. watertechnologie, in samenwerking met de gemeente, provincie en kennisinstellingen (o.a. Wetsus, Waterschap, Water Alliance). Projecten worden/zijn opgestart die gericht zijn op waterbesparing, zuivering van afvalwater, alternatieven voor legionellabestrijding, etc.

Binnen het Medisch Centrum Leeuwarden hebben we nu een tweetal WKO-installaties, deze zijn gepositioneerd bij MCL Leeuwarden en MCL Harlingen. Met behulp van deze WKO's kunnen we winterkoude opslaan voor gebruik in de zomer en zomerwarmte voor gebruik in de winter. 's Winters wordt grondwater uit de warme bron onttrokken, waarna het de warmte afgeeft aan de warmtewisselaar. Het afgekoelde grondwater (rond 7°C) wordt vervolgens geïnfiltreerd in de koude bron.

's Zomers draait dit proces in de stromingsrichting van het grondwater om. Grondwater uit de koude bron wordt dan gebruikt voor koeling, waarna het met een hogere temperatuur (rond 20°C) weer in de warme bron wordt geïnfiltreerd. Door gebruik van deze installaties kan tot wel 75% worden bespaard op primaire energie benodigd voor koeling en verwarming.

De onkruidbestrijding op de MCL-locaties geschiedt conform de richtlijnen Duurzaam Onkruid Beheer verhardingen, kortweg de DOB-methode. Door Waterschap Friesland wordt er gecontroleerd of er voldaan wordt aan het gestelde in de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Er zijn geen overtredingen geconstateerd.

Bij een paar bouwdelen van het MCL Leeuwarden is de dakconstructie door een pakket van waterbufferende lagen met vegetatie afgedekt en geïsoleerd. Dit ter voorkoming van overlast of overbelasting van het riool door regenwater.

In 2015 is besloten de dakbedekking van het bestaande facilitair centrum met een oppervlak van 1760 m² te vervangen met DUBOkeur® materialen. Het betreft de dakbedekking en isolatiemateriaal. Het DUBOkeur® toont aan dat een product, grondstof, installatie, tot de meest milieuvriendelijke keuze behoort op basis van hergebruik, gezondheid en milieu. Tevens wordt door deze renovatie een energiebesparing bereikt en worden de klimatologisch werkomstandigheden voor personeel aanzienlijk verbeterd. De oude loodaansluitingen worden vervangen door milieu vriendelijke lood vervangende materialen. Dit project zal in de loop van het jaar 2016 worden uitgevoerd.

7.1 Overzicht Waterverbruik MCL

	Verbruik (in m ³)	
	Jaar 2014	Jaar 2015
MCL Leeuwarden *	105.162	104.687
MCL Harlingen/De Batting	11.450	10.593
	116.612	115.280

* Dit is het waterverbruik van het totale MCL inclusief derden (Noorderbreedte Revalidatie, Nieuw Mellens, KCL, RIF, RF, GGZ, spoedapotheek en de Bloedbank).

7.2 Legionella preventie

Om tot beheersing van het besmettingsrisico van legionella binnen de MCL-locaties te komen, is aan de hand van plattegronden en tekeningen het waterleidingsysteem en de diverse tappunten van de locaties in Leeuwarden en Harlingen in kaart gebracht. Op grond van deze inventarisatie heeft een **risicoanalyse** plaatsgevonden m.b.t. de gevaren die zich voor kunnen doen in het waterleidingsysteem t.a.v. legionella.

Op grond van de risicoanalyse per locatie zijn de nodige aanpassingen uitgevoerd en een **beheersplan** (regulier beheer en monitoring) opgesteld, waarin maatregelen staan die de risico's, welke in de risicoanalyse zijn gesignaleerd, zoveel mogelijk beperken en/of beheersen. Met behulp van het beheersplan worden de aspecten techniek, onderhoud, veiligheid en hygiëne regelmatig aan de eisen getoetst. Op deze wijze wordt de groei van de legionellabacterie zoveel mogelijk voorkomen, waardoor een stabiele en veilige situatie ontstaat.

Rondom legionellabeheer is dit jaar in het MCL de vastgestelde lijn qua beheer doorgezet. In 2014 is opnieuw een externe audit legionellabeheer door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (voorheen VROM) uitgevoerd en met een positief resultaat.

Om de risico's van de natte koeltorens waar het gaat om legionella verder te reduceren, is ten behoeve van de koeltorens van het MCL reeds in 2011 een koper-zilverionisatie installatie geplaatst.

In 2015 worden alle legionellabeheersplannen en bijbehorende risicoanalyses van de locaties van MCL Leeuwarden en Harlingen aangepast en geoptimaliseerd. De reden hiervan is dat er vele functionele wijzigingen van ruimtes en tapwaterinstallaties op de diverse locaties hebben plaatsgevonden.

8. OVERIGE MILIEUEFFECTEN

8.1 Geluidshinder

Op de locatie MCL Leeuwarden zijn geluidsmetingen verricht om de emissie van alle relevante geluidsbronnen op het terrein te bepalen. Met een akoestisch rekenmodel is de geluidsbelasting van de meest nabijgelegen woningen en op een aantal vrije waarneempunten rond het MCL bepaald.

Bij het vervangen van installaties is in het bijzonder gelet op het geluidsvermogen. Dat heeft geleid tot een beperking van de geluidsoverlast. Bovendien is de energie-efficiency toegenomen.

Zowel de nieuwe WKK-installatie en nieuwe noodstroomvoorziening bij het MCL in Leeuwarden, alsmede de nieuwe noodstroomvoorziening bij de locatie MCL Harlingen/De Batting voldoen aan alle nieuwe milieueisen en produceren minder geluidsoverlast.

Door de derde tracéwijziging van het Activiteitenbesluit, in werking getreden op 1 januari 2013, zijn nu de voorschriften uit het Activiteitenbesluit van toepassing op aggregaten en bovengrondse dieselopslag.

8.2 Luchtverontreiniging

Zowel bij het MCL in Leeuwarden als in Harlingen staan een aantal middelgrote installaties die onder het Besluit Emissie Eisen middelgrote stookinstallaties (BEMS) vallen. Dit zijn CV-/heetwaterketels, stoomketels en warmtekrachtinstallaties. Per 1 januari 2013 is het nieuwe Activiteitenbesluit met betrekking tot stookinstallaties in werking. De inhoud van het BEMS is daarin verwerkt.

Vanaf 1 januari 2017 moeten alle middelgrote stookinstallaties aan de emissie-eisen van het Activiteitenbesluit voldoen. De eisen gelden dan niet alleen voor nieuwe stookinstallaties (<50 MWth) maar voor alle ketels, motoren en gasturbines. Dus ook die van voor 1 april 2010.

8.3 Bodembescherming

Bij de MCL locaties liggen een aantal ondergrondse brandstoftanks voor de noodstroomaggregaten en de WKK-installaties. Deze ondergrondse tanks voldoen aan de gestelde eisen, zoals omschreven in het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling milieubeheer.

In het kader van deze wet- en regelgeving vindt jaarlijkse monitoring plaats, van zowel de katodische bescherming als het grondwater van de ondergrondse olietanks. Bij MCL Leeuwarden zijn overeenkomstig deze richtlijnen de ondergrondse tanks van de WKK herkeurd.

Opslagruimten van gevaarlijke stoffen die bodemverontreiniging zouden kunnen veroorzaken, zijn vloeistofdicht en van onbrandbaar en oliebestendig materiaal vervaardigd.

8.4 Opslag van gassen en gevaarlijke stoffen

Bij het MCL wordt zuurstof opgeslagen in stationaire reservoirs. De installaties (inclusief het leidingwerk en toebehoren) worden uitgevoerd en onderhouden door speciaal hiervoor opgeleid personeel en overeenkomstig de gestelde eisen in de richtlijn PGS 9 (vloeibare zuurstofopslag).

In verband met de uitbreiding en/of nieuwbouw op MCL Leeuwarden en de komst van het hartcentrum, is de benodigde capaciteit aan zuurstof flink toegenomen. Voordat de definitieve uitbreiding van de zuurstofinstallatie kan plaatsvinden, is besloten om de huidige situatie tijdelijk aan te passen. De bestaande zuurstoftank (6.000 liter) is uitgebreid met een extra 6.000 liter zuurstoftank. Tevens is om veiligheidsredenen het reduceerstation van de zuurstofvoorziening vervangen door een nieuwe installatie.

Wat betreft de opslag van gascilinders wordt ook aan de gestelde voorschriften en richtlijnen voldaan. In het kader van de Wet milieubeheer is bij MCL Leeuwarden een softwareprogramma toegepast die voor de beheersbaarheid van de cilinderstromen en –voorraden zorgt, alsmede voor bewaking van (her)keur- en expiratedata. Uit het oogpunt van een verantwoord cilinderbeheer, veiligheid en kostenbeheersing is het Cilinder Traceer Systeem (CTS) daartoe een waardevol hulpmiddel.

Opslag van gevaarlijke stoffen in het algemeen wordt conform de PGS 15 richtlijn uitgevoerd. De PGS 15 richtlijn heeft betrekking op de brand-, arbeids- en milieuveiligheid voor verpakte gevaarlijke stoffen. Hierin worden onder meer eisen voorgeschreven voor de bouwkundige uitvoering van opslagvoorzieningen, brandbestrijdingssystemen en arbeidsmiddelen.

In 2014 en 2015 is er vanuit het Vastgoedbedrijf in samenwerking met de verantwoordelijke apotheker MCL hard gewerkt aan het opzetten en implementeren van het kwaliteitszorgsysteem medische gassen. Dit heeft geresulteerd in het vastleggen van taken en verantwoordelijkheden rondom dit proces, het opstellen van de bijbehorende procedures en werkinstructies en het opleiden van alle betrokken medewerkers binnen dit proces.

8.5 Omgaan met en registratie van gevaarlijke stoffen

Het MCL mag radioactieve stoffen gebruiken voor medisch-diagnostische en medisch-therapeutische werkzaamheden en ook voor calibratiedoeleinden. De radioactieve stoffen mogen uitsluitend voorhanden zijn en worden toegepast in de daartoe aangewezen en geschikt bevonden ruimtes. De hiervoor geldende voorschriften staan in de vergunning in het kader van de Kernenergiewet (KEW).

Bij het MCL gaat het om de volgende bouwdelen:

- Radiotherapeutisch Instituut;
- Nucleaire geneeskunde, radiofarmacie, Oncologisch Centrum en OK-complex.

Het Klinisch Chemisch Laboratorium (Certe) werkt al een paar jaar met een Chemicaliën Afvalstoffen Registratie Programma (CARP). De leverancier voorziet alle gevaarlijke stoffen van een gevarensymbool en H/P zin(nen). Het MCL streeft ernaar voor alle bij haar gebruikte gevaarlijke chemicaliën een "Material Safety Datasheet" (MSDS) te hebben. Registratie van gevaarlijke stoffen, waaronder kankerverwekkende stoffen en reprotoxische stoffen, vindt plaats met een aantal wettelijk verplichte registratielijsten.

Zorgpartners Friesland maakt gebruik van de databank gevaarlijke stoffen zoals die door een aantal Nederlandse ziekenhuizen in samenwerking met het Milieuplatform Zorg (MPZ) is ontwikkeld.

Via het hoofdscherm van de website <http://znet/MCL/> is een verwijzing naar de databank gemaakt. De databank bevat intussen de gegevens van meer dan 100 stoffen die binnen ZPF in gebruik zijn. Op verzoek van gebruikers worden door onze eigen Arbodienst nog regelmatig nieuwe stoffen toegevoegd.

Via de website <http://www.milieuplatform.nl/training> bestaat de mogelijkheid om diverse modules E-learning op het gebied van gevaarlijke stoffen te volgen. Daarnaast zijn een aantal folders voor verschillende doelgroepen ontwikkeld. De module E-learning over gevaarlijke stoffen is beschikbaar via <http://www.milieuplatform.nl/training>.

In 2015 is verder gewerkt aan de bekendheid van het systeem. Via intranet is ruim gecommuniceerd over het raadplegen van de databank gevaarlijke stoffen. Er zijn verder een aantal trainingen aan diverse groepen gegeven over het werken en omgaan met gevaarlijke stoffen.

Per 1 januari 2014 is binnen onze organisatie conform de ADR-wetgeving (Wet vervoer gevaarlijke stoffen over de weg) een interne veiligheidsadviseur ADR aangesteld.

Voor de ziekenhuizen is de Arbocatalogus via www.betermetarbo.nl inmiddels in bedrijf met o.a. informatie over het veilig werken met gevaarlijke stoffen, narcosegassen en cytostatica.

8.6 Helihaven MCL

Met de inwerkingtreding van het Besluit burgerluchthavens en de Wet- en regelgeving burgerluchthavens en militaire luchthavens (RBML) is de provincie het bevoegd gezag geworden voor de gebruiksvergunning van de helihaven van het MCL. De Inspectie van Verkeer en Waterstaat (Divisie Luchtvaart) blijft, ook na de inwerkingtreding van de RBML, bevoegd gezag voor veiligheid. In de vorm van inspecties zal worden getoetst of de luchthaven voldoet aan de vigerende wet- en regelgeving.

De helihaven van het MCL vormt een belangrijk onderdeel van de spoedeisende patiëntenzorg in Fryslân. In 2015 is er 320 keer een helikopter op het heliplatform geland, 36 keer vaker dan in 2014. Ver uit de meeste vluchten zijn afkomstig vanaf de Waddeneilanden.

2015 was het eerste jaar dat defensie niet meer vloog met de voor ons zo vertrouwde gele SAR-helikopter van het 303 squadron van defensie. De eerste helft van 2015 heeft defensie daarom met grotere helikopters het patiëntenvervoer vanaf de Waddeneilanden uitgevoerd. Dit heeft vooral in de zomermaanden geleid tot meer klachten van geluidsoverlast uit de buurt. Eind augustus heeft de kustwacht deze taak overgenomen. De kustwacht vliegt met een kleinere helikopter welke aanzienlijk minder geluid produceert.

Aan het einde van 2015 telt de complete helicrew 28 personen. Deze groep zorgt 24/7 voor het veilig kunnen landen en vertrekken van helikopters. Deze mensen zijn werkzaam in zowel MCL als het KCL, bij beveiliging MCL (Securitas) en SenD (Hago Zorg/MCL).

9. ENERGIE-, VEILIGHEIDS- EN MILIEUPROGRAMMA 2016

De volgende maatregelen staan op de planning voor het komende jaar:

- Nadere uitwerking “Technisch infrastructuurplan MCL Leeuwarden”;
- Inzet duurzame energiemaatregelen bij nieuwbouw, renovatie en verbouwing, maatregelen die gefaseerd uitgevoerd worden (Lange Termijn HuisvestingsPlan en MeerJaren OnderhoudsPlan);
- Continue energiebeheer, energiemonitoring, monitoring netkwaliteit en optimalisatieslag inzet technische installaties en exploitatie WKK-installaties;
- LED-verlichting breder toepassen in de organisatie, meerjarenplan dat gefaseerd wordt uitgevoerd;
- Verdere implementatie en inbedding duurzaam inkopen;
- Verdere implementatie duurzaam bouwen. Verdere implementatie BREEAM methodiek als instrument om de duurzaamheid van de gebouwen te monitoren en verbeteren;
- Verdere aandacht geven aan het verzamelen en afvoeren van gevaarlijke stoffen op het gebied van veiligheid, de juiste verpakking, etikettering, aanbrengen van opschriften, stuwage en opleiding medewerkers;
- Verdere optimalisatie brandveiligheid/ BHV en implementatie Intern Calamiteitenplan en continuïteitsplannen (lopend traject);
- Verdere implementatie BGB-certificering “Brandveilig Gebouw Bouwwerken”;

Bijlage 1

Projecten in het kader van duurzaam inkopen 2015.

Algemeen	Op alle inkopen wordt het "ZPF Milieu-addendum bij de Algemene Inkoopvoorwaarden Gezondheidszorg" van toepassing gesteld. Daarnaast worden per geval/project de duurzaamheidsrisico's ingeschat en op basis daarvan, aan de hand van protocol zoals in 2014 vastgesteld, bepaald in hoeverre de Milieuthermometer-eisen en eventuele aanvullende eisen moeten worden meegenomen. De reacties daarop worden bij offerte-beoordeling meegenomen.
Schoonmaakmiddelen	Standaardisatie naar beperkt assortiment met waar mogelijk Ecolabel. Tevens zoveel mogelijk gebruik van doseersystemen waardoor minder kans op fysiek contact en overdosering is. Uitgangspunt is een zo duurzaam mogelijk productlijn in te zetten, om efficiënter, veiliger en kostenbesparend te werken.
Energie Friese ziekenhuizen	Eisen voor groene energie worden opnieuw en aangescherpt meegenomen in af te sluiten nieuwe overeenkomst voor 2017 t/m 2019.
Aanschaf MRI	Energieverbruik is meegewogen in TCO. Dit heeft geleid tot keuze voor toestel met laagste verbruik.
Her-inzet vervangen apparatuur	Waar mogelijk verkopen we apparatuur aan partijen die deze elders opnieuw inzetten, dan wel ontmantelen voor hergebruik van onderdelen. Bovendien levert dit meer op dan afvoer via leverancier van nieuwe apparatuur. Voorbeelden 2015 o.a.: - beademingsapparatuur IC - anesthesie apparatuur OK
Aanschaf 18 anesthesiemachines MCL	Garantie op minderverbruik aan anestheticum uit onderhandeld, waardoor de minderkosten daarvan daadwerkelijk in het TCO-vergelijk konden worden meegenomen en machines met lager dampverbruik konden worden aangeschaft. Dit leidt tot 30 a 40% (90 a 120 ltr) minder Sevoflurane op jaarbasis.
Infuusvloeistoffen Friese ziekenhuizen	Resulterende afvalstromen en beslag op energie, water e.d. in de keten meegenomen in offerte-beoordelingen. Het bleek erg lastig en deels onmogelijk hierover concrete informatie van leveranciers los te krijgen op projectniveau.
Pacemakers en ICD's	Het streven is over te stappen naar implantaten met dubbele levensduur van batterijen.
Duurzame bedrijfskleding	Pilot introductie infuusjasjes van duurzamer materiaal in 2015 uitgevoerd. Begin 2016 zijn er in totaal 200 nieuwe infuusjasjes besteld die, geleidelijk en naast de huidige jasjes, ingezet worden. Deze nieuwe jasjes voldoen aan het Oeko-Tex-Standard 100 certificaat. Dit betekent dat er geen milieuschadelijke stoffen, zoals zware metalen, schadelijke kleurstoffen en gewasbeschermingsmiddelen gebruikt zijn bij de totstandkoming van het materiaal. De samenstelling van de stof van de nieuwe jassen voldoet aan de gestelde MVO-criteria en qua prijs is vergelijkbaar met de huidige infuusjasjes.
Logistiek	Optimalisatie van logistiek in overleg met Hospital Logistics waardoor minder vrachtwagentransport.